

Априлското въстание 1876 г.

През ноември 1875 г. в Гюргево новият революционен комитет решава да започне интензивна подготовка в поробената родина с цел избухване на всеобщо въстание през следващата 1876 година.

Страната е била разделена отначало на пет, а по-късно на четири революционни окръга. Първият ръководен от Стефан Стамболов със седалище в Търново, обхващал североизточна България, вторият със седалище Сливен и ръководен от Иларион Драгостинов обхващал югоизточната част на страната, третият със седалище Враца и ръководител Стоян Заимов имал за територия северозападна България и четвъртият със седалище отначало Пловдив, а по-късно Панагюрище с ръководител Панайот Волов обхващал югозападните земи.

Активна и широка революционна дейност се извършва предимно в Четвъртия и Първия революционни окръзи. Особено плодотворна е дейността в Панагюрище, където помощници на Панайот Волов са Георги Бенковски и Георги Икономов, а по-късно към тях се присъединява и Захари Стоянов.

Още в ранните месеци на 1876 г. в ръководството на Панагюрския революционен окръг се налага авторитетната и авторитарна фигура на Георги Бенковски, който постепенно се превръща фактически в главен апостол на окръга.

Панагюрският окръг успява да подготви въстанието само в няколко месеца, използвайки, разбира се, на много места революционната мрежа от местни комитети, останала от Левски. На 14 април ръководството на Панагюрския окръг свиква първото революционно народно събрание в местността Оборище, недалеч от Панагюрище. Присъстват 56 делегати от целия окръг. На събранието се взема решение да се обяви въстанието на 1 май.

Поради предателство, обаче, и да се предотвратят предприетите мерки от турските власти, въстанието избухва на 20 април в град Копривщица под водителството на Тодор Каблешков. Още същият ден е изпратено „кървавото писмо“ за събитието и щабът в Панагюрище ще прокламира обявяването на въстание в целия окръг. Въстават и селищата по северните склонове на Родопите – Брацигово, Перушица, Батак.

Още от първите дни на въстанието революционери конници, начело с Бенковски тръгват из околните села, за да ги вдигат на въоръжена борба. Само в няколко дни по-голямата част от селищата в окръга са обхванати от въстанието. В големите центрове обаче като Пловдив и Пазарджик властта здраво държи положението в ръцете си. Това дава възможност на турците – както башибозук, така и редовна войска – да нападнат най-напред Стрелча и Клисурска, а след това и Панагюрище. Три дни продължават кървавите сражения около главния град на въстанието, но накрая с помощта на артилерия и кавалерийски части Панагюрище е превзет на 30 април от редовната турска войска и башибозуците и опожарен, а завареното население подложено на избиване.

Тежки сражения са водени и за овладяване на укрепления въстанически лагер „Еледжик“. Дни наред продължили и ожесточените сражения около обкръжените от хилядна войска въстанически селища в Западните Родопи – Брацигово, Батак и Перушица. С разгромяване на съпротивата им от страна на турските войски и башибозуците се е започвало масово, дори поголовно, клане на заварените жени, старци и деца.

След разгрома на въстанието в Панагюрски окръг Бенковски с една група свои сътрудници се отправил към Дунава, с надежда да се прехвърли във Влашко. В Тетевенския балкан обаче е бил предаден и убит. От групата се спасява само Захари Стоянов, който след Освобождението написва документалната епопея на въстанието, предавана и сега от поколение на поколение като героичен летопис за народната съдба.

Въстания избухнали и в района на Търновския революционен окръг – Батошево, Ново Село, Кръвеник. В Дряновския манастир се установила въстаническа чета водена от поп Харитон, която оказала продължителна и героична съпротива на няколкократно превъзхождащия я противник. Въстанически чети действали и в Троянско, Габровско, Тревненско, Русенско.

Априлското въстание остава най-голямата и съдбоносна изява на българското национално-освободително въоръжено движение. Именно благодарение на него и особено на жестокото му потушаване се налага намесата на Европа, свикването на една международна конференция на великите сили и накрая избухването на руско-турската освободителна война.

Отзвукът от масовите жестокости над българското население при потушаването на Априлското въстание добива значителни размери още в началото на лятото. Той се разраства благодарение на публикациите в английски, руски, френски и немски весници на дописки изпратени от група чуждестранни кореспонденти. Особена заслуга между тях има американският журналист Дж. Макгахан. Ужасяващите факти, които биват научавани, повдигат в Европа и особено в Англия, буря от негодувание. Начело на вълната на обществения протест срещу турските зверства застава водачът на Либералната партия във Великобритания Уилям Гладстон. Масови демонстрации в подкрепа на българите стават в Москва и Петербург по инициатива преди всичко на членове на Славянския комитет. Дори най-влиятелният политик на континента по това време, германският канцлер Бисмарк заявил, че „след жестокостите на турците по потушаване на Априлското въстание, за Турция няма повече място в Европа“.

В защита на българската кауза застават световно известни личности и писатели като Виктор Юго, Тургенев, Достоевски. Нараства все повече и общественият натиск върху руското правителство и император Александър II за военна намеса в полза на българския народ.

Това налага свикването на Конференция на представителите на европейските велики сили в Цариград в края на 1876 и началото на 1877 г., която след дълги дискусии определя една автономна България, разделена на две области с територия близка до етническите и граници. Турското правителство обаче отхвърля предложението на великите сили, обявявайки „конституция“ на страната, която поне на думи осигурявала правата на всички народности и

религии в империята”. Фарс, който веднага след приключване на конференцията е елиминиран от политическия живот на страната, заедно с неговите създатели.

В края на март 1877 г. с един протокол подписан в Лондон, участниците в Цариградската конференция на великите сили предлагат отново Турция да се съгласи с предложенищата им. Цариград отхвърля и този път протокола.

Това вече е повод за Русия. Всички приготовления за Балканската операция за почти приключили. В Кишинев е сформирана и няколкохилядна българска доброволческа войска, наречена „Българско опълчение”. При тази обстановка на 12 април 1877 г. император Александър II прочита в Кишинев манифеста за обявяване на освободителната за България война.

*Материалът е по извадки от стенограма на публична беседа, изнесена от **Петър Константинов**.*

(Д-р **Петър Константинов** (1928-2011) е до смъртта си председател на Общонародното сдружение „Мати България“ — организация с идеална цел, която през последните 25 години осъществи изключително активна дейност у нас и в чужбина за пробуждане, съхранение и разпространение на българския народен дух, народните традиции и историческата ни памет. Председател на Националния комитет за защита правата на българите извън сегашните граници на България).

http://bg.wikipedia.org/wiki/Петър_Константинов